

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња: мр Наташа Киш

Тема: ДОПУНЕ ПРИДЕВА И ДЕАДЈЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију 7. 9. 2012.г. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Милорад Радовановић, ред. проф. уже научна област: Општа лингвистика (1986, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду)</p> <p>др Ивана Антонић, ред. проф. уже научна област: Српски језик и лингвистика (2006. г. Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду)</p> <p>др Владислава Ружић, ред. проф., уже научна област: Српски језик и лингвистика (2007. г. Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), ментор</p> <p>др Јасмина Московљевић, ванр. проф. уже научна област: Општа лингвистика (2008. г. Филолошки факултет Београдског универзитета)</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: НАТАША (Бошко) КИШ (БУГАРСКИ – девојачко)</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 14. марта 1976. године, Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране: 10. јун 2004. год. место: Филозофски факултет УНС назив магистарске тезе: „Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика)“</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: мр лингвистичких наука</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
ДОПУНЕ ПРИДЕВА И ДЕАДЈЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Сажетак Abstract, 1-2; Списак скраћеница и симбола 3-4;

I. УВОД (5- 42): 1.2. Предмет и циљеви рада; 1.3. Корпус; 1.4. Преглед литературе; 1.5. Теоријски оквири и методе истраживања

II. СЕМАНТИЧКЕ КЛАСЕ ПРИДЕВА (43-112)

1. Придеви са значењем особине (45-73): 1.1. Особина испољена у одређеној ситуацији или при вршењу какве радње; 1.2. Особина приписана носиоцу што га чини (не)погодним за остваривање одређеног циља; 1.3. Особина условљена одређеним обликом / начином понашања усмереног ка објекту; 1.4. Особина еквивалентна глаголској радњи; 1.5. Особине типа користи и штете;

2. Придеви са релационим значењем (74-92): 2. 1. Придеви за исказивање односа једнакости; 2. 2. Придеви за исказивање односа различитости или супротности; 2. 3. Придеви за исказивање других врста односа;

3. Придеви са значењем психофизиолошког стања (93-110): 3.1.Психофизиолошко стање изазвано појмом у функцији допуне; 3.2. Осећање / расположење усмерено ка неком појму; 3.3. Психофизиолошко стање проузроковано појмом у функцији допуне, а истовремено усмерено ка том појму; 3.4. Придеви става или мишљења; 3.5. Модална значења придева

4. Придеви са прилошким значењем (111 -112)

III. СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ДОПУНА (113-200)

1. Допуне придевима са значењем особине (113-144): 1.1. Допуне придевима са значењем особине испољене у одређеној ситуацији; или при вршењу какве радње; 1.2. Допуне придевима са значењем особине приписане носиоцу што га чини (не)погодним за остваривање одређеног циља; 1.3. Допуне придевима са значењем особине условљене одређеним обликом / начином понашања усмереног ка објекту; 1.4. Допуне придевима са значењем особине еквивалентне глаголској радњи 1.5. Допуне придевима са значењем особине типа користи и штете

2. Допуне придевима са релационим значењем (145-167): 2.1. Допуне придевима за исказивање односа једнакости; 2.2. Допуне придевима за исказивање односа различитости или супротности; 2.3. Допуне придевима за исказивање других врста односа

3. Допуне придевима са значењем психофизиолошког стања (169-196): 3.1. Допуне придевима са значењем психофизиолошког стања изазваног појмом у функцији допуне; 3.2. Допуне придевима са значењем осећања / расположења усмереног ка неком појму; 3.3. Допуне придевима са значењем психофизиолошког стања проузрокованог појмом у функцији допуне, а истовремено усмереног ка том појму; 3.4. Допуне придевима са значењем става или мишљења; 3.5. Допуне придевима са модалним значењем

4. Допуне придевима са прилошким значењем (197-200)

IV. О ТВОРБЕНИМ МОДЕЛИМА ПРИДЕВА КОЈИ ДОБИЈАЈУ ДОПУНЕ (201-210)**V. ДОПУНЕ ДЕАДЈЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА (212-237)****VI. МОДЕЛ РЕКЦИЈСКОГ РЕЧНИКА ПРИДЕВА СА ДОПУНАМА (238- 254)****VII. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (246-254)**

ЛИТЕРАТУРА (255-264)

ПРИЛОГ (списак придева анализираних у раду): 265-269.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У првом делу докторске дисертације (I. УВОД) мр Наташа Киш представила је тематски оквир, предмет и задатке свога истраживања, као и корпус и методе истраживања. Ту је указано на значај и допринос оваквог истраживачког подухвата у областима синтаксе, семантике, прагматике, као и лексикологије стандардног српског језика. Будући да је ово првенствено теоријски усмерено истраживање којим је обухваћена једна морфосинтаксичка класа речи, и то придева (а делимично и придевских именица) који на тај начин досад нису били у фокусу наших истраживача, у тези су постављени критерији за њихову типологију на синтагматском и семантичком плану, те су детаљно описана њихова релевантна обележја у одређеном синтаксичко-семантичком окружењу, а уједно је сагледан и њихов реакцијски потенцијал.

Приликом утврђивања корпуса оваквог, у првом реду теоријског приступа, ауторка је морала узети у обзир текстове који су функционалностилски и жанровски раслојени. Њен основни корпус били су речници Матице српске, Велики речник страних речи, као и електронски корпус савременог српског језика, одакле су углавном преузимани примери у ужем контексту. Кандидаткиња је најпре ексцерпирала близу 600 придева, док је сам корпус сачињен од 383 придева, а прегледано је близу 9000 примера из електронског корпуса, као и из различитих текстова са интернетских сајтова.

У осврту на литературу, ауторка се највише задржала на тумачењу и дометима теорије валентности која се посебно развијала у оквирима појединих лингвистичких школа: немачке депеденцијалне граматике и руских семантичких теорија. При том она указује на Апресјанов закон „семантичког слагања,” на различите нивое и видове спојивости речи које уочавају руски лингвисти (тако Котелова говори о *апсолутној* и *релативној* лексичкој спојивости, а Дорофеева разликује *обавезну* и *факултативну* синтаксичку спојивост), будући да су резултати тих приступа у већој мери коришћени и у анализи ове докторске тезе. Од наших аутора кандидаткиња Наташа Киш преузима појмовно-терминолошко одређење реакције и критерије за типологију допуна (Гортан-Премк, Ивић, Радовановић, Мразовић, Ружић). При семантичкој класификацији придева ауторка се највише ослања на студије о придевима И. Прањковића (1993) и Р. Драгићевић (2001).

Други део докторске дисертације (II. СЕМАНТИЧКЕ КЛАСЕ ПРИДЕВА) састоји се из четири одељка којима су обухваћени основни семантички типови и подтипови придева као лексичких јединица који своја значења остварују у одређеном контексту када за себе везују граматичко-семантичке допуне. Прво су издвојени **Придеви са значењем особине** (нпр. *искусан*, *погодан*, *штетан*), и то оне која се испољава у одређеној ситуацији или при вршењу какве радње, затим особине која се приписује носиоцу као (не)погодна за остваривање одређеног циља, па оне која је условљена одређеним обликом/ начином понашања усмереног ка објекту, затим особине која је еквивалентна глаголској радњи, и коначно, особине типа користи и штете. Другу класу чине **Придеви са релационим значењем** (нпр. *једнак*, *супротан*, *надређен*), који су разврстани у три групе: за исказивање односа једнакости, односа различитости или супротности и они којима се исказују друге врста односа. Трећој класи припадају **Придеви са значењем психофизиолошког стања** (нпр. *захвалан*, *љут*, *немоћан*), и то стања изазваног појмом у функцији допуне, затим осећања или расположења усмереног ка неком појму, па стања узрокованог појмом у функцији допуне, а истовремено усмереног ка том појму, а ту су и придеви за изражавање става или мишљења, као и придеви са модалним значењима. Четврту класу чине **Придеви са прилошким значењем** (нпр. *изобилан*). Врло детаљно разрађеном класификацијом придева на многобројне поткласе ауторка открива интерференцију значења придева и његових контекстуалних вредности.

Због полисемантичности придева и условљености њиховог значења од конкретног контекста издвојена су само она значења у којима се придев остварује са одговарајућим допунама, што значи да су се неке придевске лексеме могле наћи у различитим класама и поткласама.

Трећи, централни део докторске дисертације, који је насловљен СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ДОПУНА, ауторка је поделила такође на четири одељка, тако што је и допуне везала за семантичке класе придева, а типологију падежних допуна заснивала је на поставкама наших ауторки које су се највише бавиле значењима падежа и њиховом употребом: М. Ивић, Т. Батистић, И. Антонић, Н. Арсенијевић.

Ту се детаљно разматрају видови допуњавања појединих класа и поткласа придева, дају

структурни обрасци допуна, и то илуструје многобројним примерима. Јасно и доста прегледно је представљено повезивање основних или секундарних значења придевских речи са њиховим могућим валенцијским и рекцијским особеностима. Неким својим оригиналним запажањима ауторка подстиче на даља испитивања и разматрања из другачијих углова ове лингвистичке теме.

Једно мање, четврто поглавље О ТВОРБЕНИМ МОДЕЛИМА ПРИДЕВА КОЈИ ДОБИЈАЈУ ДОПУНЕ бави се и творбеним обрасцима анализираних придева како би се утврдило да ли се сви они могу довести у директну или индиректну везу с одговарајућим глаголским предикатом. Потврђено је да су придеви који имају рекцијску способност веома често у девербативној и семантичкој вези са глаголима и глаголским изразима истог или блиског значења, али и да то не важи за све семантичке типове придева.

У петом поглављу, које је насловљено ДОПУНЕ ДЕАДЈЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА упоредно су посматране допуна придева и од њих деривираних именица како би се истакле неке сличности и разлике међу њима. То је и табеларно представљено. Закључено је да су сличности велике, али да постоје и разлике које су резултат чињенице да се деадјективне именице често изводе од придева у неком од његових значења, те се стога не може рекцијска способност именице покlopити сасвим са рекцијским допунама придева, већ само са оним делом у којем је остварена семантичка веза именице и придева. Будући да испитивања рекцијских способности придевских именица као једне веће класе именских речи изискују далеко више пажње, то мора бити предмет засебне студије.

Шесто поглавље ове тезе, насловљено МОДЕЛ РЕКЦИЈСКОГ РЕЧНИКА ПРИДЕВА СА ДОПУНАМА посвећено је конципирању специјалних речника валентности и рекције речи, па је овде понуђен модел једног таквог речника придева са допунама који би био примерен структури српског језика, а израда таквог речника тек предстоји будући да је неопходно применити другачији метод, а пре тога ексцерпирати далеко више примера, описати сва њихова структурно-семантичка и синтаксичка обележја како би се могле укључити и граматичке, и семантичке, и творбене, и синтаксичке информације у сваку појединачну лексикографску придевску одредницу. Стога су овде назначене само смернице у овом изузетно захтевном послу.

У последњем делу, под насловом ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА Наташа Киш систематски своди резултате своје анализе, детаљно представља типологију придева према семантичким параметрима, као и допуна које се везују за одређене класе, односно поткласе и типове придева, а на крају указује на могућности и потребе даљих истраживања. Додајмо томе и регистар придева који су били подвргнути синтаксичко-семантичкој анализи у овој докторској дисертацији.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији.

уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Бугарски, Наташа: Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика), *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLVII / 1-2, Нови Сад, 2004, 297-404.
2. Бугарски, Наташа : О једном типу релационих придева, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 36/1, Граматика и лексика – дескриптивни и нормативни приступ, Београд, Међународни славистички центар, 2007, 413-424.
3. Киш, Наташа, О валенцији и рекцији придева, *Зб. Синтаксичка истраживања — дијахроно-синхрони план. Лингвистичке свеске* 6, 2007, 196-202.

4. Киш, Наташа, Рекција придева, *Говор Новог Сада. Свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине*. Лингвистичке свеске 9. Филозофски факултет – Одсек за српски језик и лингвистику, Нови Сад, 2011, 56-63.

5. Киш, Наташа, Лексичка семантика придева типа *једнак* и *сличан*. *Лексикологија, ономастика, синтакса*. Зборник у част Гордани Вуковић. Филозофски факултет, Нови Сад, 2011, 93-102.

6. Киш, Наташа, О неким специфичностима валенције придева. Зб. радова: *ВАЛЕНТНОСТ РЕЧИ И ИЗРАЗА: морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*. Нови Сад: ФФ у Новом Саду, 2012 (рад је рецензиран за штампу).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања Наташе Киш предочени у њеној докторској дисертацији имају вредност за нашу језичку науку, посебно за област синтаксе и семантике, јер ће се моћи искористити у даљим испитивањима датог предмета и упоредног проучавања других морфосинтаксичких класа речи у српском језику, а биће примењиви и у контрастирању српског језика са руским и другим европским језицима.

Будући да је ова студија указала на основне лексичко-семантичке и синтаксичке принципе на којима почива рекцијска способност придева, а делом и именица које се могу довести у семантичку или деривациону везу са њима, то може да послужи као основа за конципирање и израду будућег рекцијског речника придева, који је српском језику итекако потребан.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Приказ, анализа и тумачење резултата истраживања придева и њихових допуна засновани су на релевантним научним параметрима преузетим из рецентне стране и домаће лингвистичке литературе, али у многим појединостима решења и запажања која су дата у самој дисертацији представљају оригиналан допринос ауторке Наташе Киш проучавању ове морфосинтаксичке класе речи и на синтаксичком, и на лексичкосемантичком, а и шире, на прагматском плану. Ова студија имаће и методичко-педагошки значај за унапређење наставне праксе на свим нивоима нашег школског система.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

2. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме: **ДА**

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе:

Дисертација садржи све битне елементе: кључну документацијску информацију (Key word documentation), садржај, сажетак (Abstract), списак скраћеница и симбола, текст подељен у седам целина, списак литературе и списак придева подргнутих анализи.

<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци:</p> <ul style="list-style-type: none"> – по предмету и циљу истраживања: описана су са синтаксичко-семантичког аспекта својства морфосинтаксичке класе придева који изискују допуњавање и прецизирање свог лексичког садржаја, како то досад није учињено у нашој стручној и лингвистичкој литератури – по теоријском оквиру у проучавању морфосинтаксичке класе речи: семантички, синтаксички и прагматички приступ – по доброј типологији придева на основу параметара за утврђивање и распоређивање придева у семантичке класе, поткласе и групе и уочавања њихових творбених модела – по предоченом нацрту за израду специјалног синтаксичко-семантичког речника придева
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања</p>
<p>Дисертација нема недостатака који би утицали на резултат истраживања.</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p>
<p>- да се докторска дисертација прихвати, а кандидаткињи мр Наташи Киш одобри одбрана.</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

председник: проф. др Милорад Радовановић

члан: проф. др Ивана Антонић

члан: проф. др Јасмина Московљевић

члан: проф. др Владислава Ружић, ментор

Нови Сад, 5.10.2012.г.